

Stockholm den 30 augusti 2024

Diarienum: S2024/00726

Socialdepartementet

Stiftelsen En Rökfri Generations yttrande om utredningen SOU 2024:23

En trygg uppväxt utan nikotin, alkohol och lustgas

Yttrande

Stiftelsen En Rökfri Generation (A Non Smoking Generation) tackar för möjligheten att yttra sig om utredningen *En trygg uppväxt utan nikotin, alkohol och lustgas*, detta yttrande rör endast den del som hanterar tobak.

Sammanfattningsvis anser vi att samtliga förslag i utredningen som gäller tobak är bra och nödvändiga för att skydda barn och unga från att bli nya nikotinister. Utredningens förslag ligger väl i linje med målen i den senast antagna ANDTS-strategin (2022-2025) och svensk tobakspolitik.

Det övergripande målet för svensk tobakspolitik har under lång tid varit att minska allt tobaksbruk och **förhindra att minderåriga börjar använda tobak** (prop. 2002/03:35, bet. 2002/03:SoU7, rskr. 2002/03:145).

Förslag: En rök-, tobaks- och nikotinfri skoltid

Utredningens förslag: *Rökning och annan användning av produkter som innehåller tobak och nikotin ska vara förbjuden för elever under skoltid i förskoleklass, grundskola och gymnasieskola samt motsvarande skolformer. Förbudet gäller i skolbyggnader och dess närområde under den tid då undervisning pågår samt på skolutflykter och skolresor. Huvudmannen för skolan ska ansvara för att förbudet följs. Kommunen ska utöva tillsyn över förbudet och Folkhälsomyndigheten ska ansvara för tillsynsvägledning. Länsstyrelsen ska utöva tillsyn över kommunens tillsyn av bestämmelsen.*

A Non Smoking Generations yttrande:

Vi anser att förslaget är bra och vill addera ett tydliggörande om att förbudet även gäller under raster samt att den nya lagen måste åtföljas av en kraftfull informationsinsats. I våra årliga Novus-undersökningar ser vi tydligt att det så gott som uteslutande är barn som börjar med någon form av tobak och nikotin och den främsta anledningen till att börja med någon form av tobak eller nikotin är kompisars påverkan och viljan att passa in. Att eliminera risken för påverkan på ungdomar att prova och använda tobaks- och nikotinprodukter under den tid de är i skolan är ett sätt att skydda barn och unga från nikotinberoende. Som utredningen påpekar ligger Sverige efter vad det gäller att hålla våra skolor fria från tobaks- och nikotinprodukter. Som exempel har våra grannländer infört detta sedan länge. Det faktum att 7 av 10 unga själva vill ha en helt tobaksfri skoltid är talande för vilken press det finns på våra ungdomar att testa tobaks- och nikotinprodukter i skolmiljön.

Förslag: Minsta antalet portioner i en förpackning med tobaksfria nikotinprodukter.

Utredningens förslag: *En styckförpackning med portionsförpackade tobaksfria nikotinprodukter ska innehålla minst 20 portioner. Portionsförpackade tobaksfria nikotinprodukter ska inte få tillhandahållas konsumenter på marknaden på annat sätt än i sådana styckförpackningar. Kommunen ska utöva tillsyn över att bestämmelsen följs på fysiska försäljningsställen, medan Folkhälsomyndigheten ska utöva tillsyn över att bestämmelsen följs i andra fall än på fysiska försäljningsställen. Folkhälsomyndigheten ska ha det tillsynsvägledande ansvaret och länsstyrelsen ska utöva tillsyn inom länet över kommunens tillsyn.*

A Non Smoking Generations yttrande:

Vi anser att förslaget är bra. Det är redan lagstiftat att produkter som cigaretter, snus och rulltobak ska innehålla ett visst antal i varje förpackning. Lagen finns för att göra produkten mindre attraktiv för ungdomar. Det är därför rimligt att även tillämpa liknande lag på tobaksfria nikotinprodukter för att ytterligare skydda barn och unga från att bli nya nikotinister.

Förslag: Högsta tillåtna nikotinhalt

Utredningens förslag: *Högsta tillåtna nikotinhalt för tobakssnus och nikotinsnus ska bestämmas till 12 milligram per gram.*

A Non Smoking Generations yttrande:

Vi anser att förslaget är bra. Det finns idag en högsta tillåten nikotinhalt i cigaretter och e-cigaretter men det saknas i motsvarande bestämmelser i tobakssnus och nikotinsnus. Även här ligger Sverige efter, flera länder har redan infört regler om högsta halt för nikotin i nikotinsnuset. 12 milligram per gram är en rimlig gräns då det är en gräns som tobaksindustrin själva anser vara en stark nikotinhalt. Önskvärt är att den största andelen av produkterna bör ligga långt under denna gräns.

Förslag: Langning av tobaks- och nikotinprodukter

Utredningens förslag: *Det ska vara förbjudet att som ombud eller på därmed jämförbart sätt anskaffa tobaksvaror, e-cigaretter, påfyllningsbehållare och tobaksfria nikotinprodukter till den som inte fyllt 18 år. Den som uppsåtligen eller av oaksamhet anskaffar sådana produkter i strid med langningsförbudet ska dömas till böter eller fängelse i högst sex månader. Om gärningen är ringa ska den inte medföra straffansvar. Förverkande av tobaksvaror, e-cigaretter, påfyllningsbehållare och tobaksfria nikotinprodukter ska få ske från den till vilken sådana produkter anskaffats. Den till vilken tobaksvaror, e-cigaretter, påfyllningsbehållare eller tobaksfria nikotinprodukter har anskaffats ska vara fri från ansvar för medverkan till brottet.*

A Non Smoking Generations yttrande:

Vi anser att förslaget är bra och att det behöver kompletteras med en informationsinsats till allmänheten samt en skärpning av straffansvar för de butiker som säljer till minderåriga utan att kontrollera legitimation. I vår senaste Novus-undersökning ser vi att 9 av 10 unga uppger att äldre syskon och vänner köper ut, 8 av 10 uppger kiosker som inte kontrollerar legitimation men så många som 28 procent uppger även att föräldrar köper ut. Vi ser även att allmänhetens kunskaper är extremt låga när det gäller nikotinetns skadliga effekter på den unga hjärnan. Att reglera langning till

personer under 18 år av en produkt som är förbjuden att inhandla när man är under 18 år anser vi är en viktig och självklar åtgärd men för att den ska få önskad effekt krävs att den åtföljs av kraftfulla informationsinsatser.

Förslag: Förvaringsförbud

Utredningens förslag: *Tobaksvaror, e-cigarett, påfyllningsbehållare och tobaksfria nikotinprodukter ska inte få förvaras i en kommersiell lokal eller tillhörande utrymme om inte varorna får säljas i lokalen. Kommunen och Polismyndigheten ska utöva tillsyn över att bestämmelserna följs.*

Folkhälsomyndigheten ska ha det tillsynsvägledande ansvaret och länsstyrelsen ska utöva tillsyn inom länet över kommunens och Polismyndighetens tillsyn. Den som uppsåtligt eller av oaktsamhet förvarar tobaksvaror, e-cigarett, påfyllningsbehållare och tobaksfria nikotinprodukter i strid med förvaringsförbudet ska dömas till böter eller fängelse i högst sex månader.

Till ansvar ska inte dömas den som i strid med förvaringsförbudet förvarar sådana produkter, om det av omständigheterna framgår att produkten vid förvaringen var avsedd för annat än försäljning. Om gärningen är ringa ska den inte medföra straffansvar.

A Non Smoking Generations yttrande:

Vi anser att förslaget är bra. Att reglera hur man får förvara varor som inte får säljas utan tillstånd är en självklarhet. För att tillsynen ska fungera ska inte dessa varor finnas i lokaler där de inte får säljas.

A Non Smoking Generation tackar för en väl genomarbetad utredning som sätter barn och ungas rätt till en god hälsa i fokus. Utredningens förslag för oss närmare att i Sverige ta ansvar och följa barnkonventionen som är lag i Sverige.

Vi vill påminna om följande:

- Barnkonventionen som är svensk lag är tydlig med att alla barn ska få goda och likvärdiga förutsättningar till en god hälsa och välmående under hela livet.
- Att skydda våra barn från att bli beroende av nikotin måste vara alla vuxnas ansvar.
- Sverige har ratificerat WHO's Framework Convention on Tobacco Control. I artikel 5:2b är det tydligt att Sverige även åtagit sig att minska nikotinberoendet: anta och genomföra effektiva lagstiftande, verkställande, administrativa och/eller andra åtgärder och samarbeta, när så är lämpligt, med andra parter för att utveckla lämpliga riktlinjer för att förebygga och minska tobakskonsumtion, nikotinberoende och exponering för tobaksrök
- Folkhälsomyndigheten konstaterar att en reglering för tobaks- och nikotinprodukterna som är mer lik den skyddslagstiftning som finns för tobaksrökning skulle minska tillgängligheten och efterfrågan på ett sätt som ökar skyddet för barn och unga.

Vi efterlyser även:

- En kraftfull höjning av nikotinskatten på vitt snus och e-cigarett som nu är extremt tillgängliga för barn och unga.
- Att den höjda skatten används till kunskapshöjande och tobaksförebyggande insatser
- Ett totalförbud mot alla former av reklam för nikotinprodukter som inte är läkemedel – i synnerhet i sociala medier, poddar och andra digitala plattformar.
- Ett förbud mot godisliknande smaksättning av nikotinprodukter som inte är läkemedel.

Vitt snus och e-cigarett ska inte se ut som, smaka som och vara billigare än godis!

Avslutningsvis vill vi även tillägga att det är beklagligt och djupt oroande att tobaksindustrin tillåts vara remissinstans. Artikel, 5.3 i WHO:s tobakskonvention framhåller att folkhälsopolitiken måste skyddas mot direkt och indirekt påverkan från tobaksindustrin.

Stockholm den 30 augusti 2024

Helen Stjerna
Generalsekreterare, A Non Smoking Generation